

Η ιστορία ενός **καιροσκόπου** στην **Αυστρία** του 1936, δύο χρόνια πριν την **προσάρτησή της** από το **Γ' Ράιχ**. Μια θαυμάσια ψυχολογική και κοινωνική **νουβέλα** του **Φραντς Βέρφελ**

Κομφορμισμός και ενοχές

ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗ

Ως πριν από τρεις δεκαετίες περίπου μεγάλο μέρος της σημαντικής γερμανόφωνης λογοτεχνικής παράδοσης του Μεσοπολέμου δεν ήταν γνωστό στη χώρα μας. Αν εξαιρέσει κανείς τον *Τόμας Μαν*, τον *Μπρεχτ*, τον *Κάφκα*, τον *Ρίλκε* και τον *Στέφαν Τσβάιχ* είτε δεν είχαν μεταφραστεί είτε είχαν περάσει σχεδόν απαρατήρητα σημαντικά και εμβληματικά έργα συγγραφέων που σημάδεψαν την ευρωπαϊκή λογοτεχνία. Ακόμη κι ένα σπουδαίο λογοτεχνικό κίνημα (ο *γερμανικός εξπρεσιονισμός*) δεν απασχολούσε τον λογοτεχνικό και καλλιτεχνικό κόσμο και δεν επηρέασε όσο θα περίμενε κανείς την κουλτούρα μας. Τα πράγματα βεβαίως έχουν αρχίσει να αλλάζουν εδώ και μερικά χρόνια. Και σημαντικοί λογοτέχνες που ήταν άγνωστοι σ' εμάς βρίσκουν στη θέση τους και στη σύγχρονη ελληνική εκδοτική παραγωγή.

Πολυσιχιδής συγγραφέας

Ενας από αυτούς τους συγγραφείς είναι και ο γεννημένος στην Πράγα της τότε Αυστρο-ουγγαρίας *Φραντς Βέρφελ* (1890-1945), με έργο που καλύπτει όλα τα είδη του γραπτού λόγου: το μυθιστόρημα, το δοκίμιο, την ποίηση, το θέατρο. Διάσημος στον καιρό του, φίλος του Κάφκα (ο οποίος τον θαύμαζε), του Ρίλκε, του *Χόφμανσταλ*, του *Μαξ Ράιχαρντ* και πολλών άλλων, άφησε ανεξίτηλο αποτύπωμα στη γερμανόφωνη και στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία. Το 1990 το Βιβλιοπωλείον της Εστίας εξέδωσε το κορυφαίο του μυθιστόρημα *Οι σαράντα μέρες του Μουζά Ντανγκ*, εμπνευσμένο από τη γενοκτονία των Αρμενίων, σε μετάφραση του Αγγελου Παρθένη, το οποίο πέρασε, δυστυχώς, σχεδόν απαρατήρητο. Με τη νουβέλα *Μια αχνογάλαζη γυναικεία γραφή*, που εξέδωσαν πρόσφατα οι εκδόσεις Ροές, το απαιτητικό αναγνωστικό έχει την ευκαιρία να γνωρίσει έναν σπουδαίο συγγραφέα. Και ελπίζω να ακολουθήσουν κι άλλα βιβλία του στο εγγύς μέλλον.

Μια εξωσυζυγική σχέση

Βρισκόμαστε στην Αυστρία το 1936, δύο χρόνια πριν την προσάρτησή της από τη χιτλερική Γερμανία (το λεγόμενο Anschluss). Ενας υψηλόβαθμος δημόσιος υπάλληλος ονόματι Λεωνίδας γιορτάζει τα πενήντα γενέθλιά του και αναπολεί τα όσα έζησε. Είναι περήφανος γιατί, μολονότι γιος ενός

φτωχού καθηγητή Γυμνασίου, κατάφερε να μπει στα βιεννέζικα σαλόνια και χάρη στον γάμο του με την όμορφη και πλούσια Αμελί Παραντίνι να γίνει μέλος της πολιτικής ελίτ. Εκείνη τη μέρα όμως ο Λεωνίδας λαμβάνει μια επιστολή με αχνογάλαζα γράμματα που μαρτυρούν γυναικείο γραφικό χαρακτήρα. Την έχει γράψει η Εβραία Βέρα Βόρμσερ, με την οποία πριν από δεκαοκτώ χρόνια είχε στη Χαϊδελβέργη μια σύντομη αλλά έντονη εξωσυζυγική ερωτική περιπέτεια. Η Βέρα, που ετοιμάζεται να αναχωρήσει για το Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης, του ζητεί να μεσολαβήσει ώστε ένας ταλαντούχος δεκαεπτάχρονος, ο οποίος δεν μπορεί να φοιτήσει πλέον σε γερμανικό Γυμνάσιο (λόγω προφανώς των διώξεων των Εβραίων από το ναζιστικό καθεστώς), να γραφτεί σ' ένα αντίστοιχο στη Βιέννη. Στο σπίτι η γυναίκα του Λεωνίδα τον υποπεύεται για απιστία. Αυτός της δίνει να διαβάσει το γράμμα, από το οποίο όμως δεν προκύπτει κάτι τέτοιο, και η Αμελί του ζητεί συγγνώμη. Εντονα αισθήματα ενοχής τον καταλαμβάνουν, και στην αρχή φαντάζεται ότι ο δεκαεπτάχρονος είναι γιος του που τον απέκτησε από τη Βέρα. Τότε προβαίνει σε μια αναδρομή της ζωής του που ακυρώνει το αίσθημα ικανοποίησης το οποίο τον κατείχε για τα όσα είχε επιτύχει ως τότε.

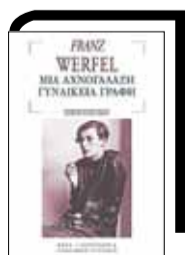
Λουλούδια ή νεκρολούλουδα

Τρεις μέρες πριν η Βέρα αναχωρήσει για το Μοντεβιδέο ο Λεωνίδας τη συναντά σ' ένα ξενοδοχείο. Εκεί η τελευταία τον πληροφορεί ότι ο δεκαεπτάχρονος δεν είναι γιος τους αλλά παιδί μιας φίλης της. Απέκτησε όμως μαζί του ένα παιδί που πέθανε όταν ήταν δυόμισι ετών. Σ' αυτό το εκπληκτικό κεφάλαιο δεν έχουμε σκηνή αποχαιρετισμού. Η Βέρα φεύγει αφήνοντάς τον σ' ένα ψυχικό και συναισθηματικό κενό πιο βαθύ κι από τον τάφο. Δεν παίρνει μαζί της τα λουλούδια που της είχε πάει, κι εκείνος τα αφήνει στην πόρτα του σαλονιού. Τα λουλούδια, μέσα στην απόλυτη σκοτεινιά, είναι πλέον νεκρολούλουδα. Η νουβέλα κλείνει με μια σκηνή στην όπερα, όπου ο πρωταγωνιστής προσπαθώντας να αποστασιοποιηθεί από το παρελθόν, να ειρωνευτεί το παρόν και να συμβιβαστεί με το αδιάφορο μέλλον που τον περιμένει, καθισμένος σ' ένα θεωρείο της όπερας μαζί με τη γυναίκα του βυθίζεται στον ύπνο, αφήνοντας πίσω του τις ενοχές και αποδεχόμενος με πικρή ειρωνεία την καθησυχαστική αφασία μέσα στην οποία θα περάσει την υπόλοιπη ζωή του. Τώρα πλέον δεν θα του δοθεί δεύτερη ευκαιρία να την αλλάξει.

Στην αφήγηση περιέχονται πλήθος αυτοβιογραφικά στοιχεία, όπως τα αναφέρει στο εξαιρετικά διαφωτιστικό επίμετρό της η *Πελαγία Τσινάρη*. Αλλά πέρα από την ιστορία ενός τυπικού κομφορμιστή, ενός καιροσκόπου και δειλού, που από τα χαμηλά ανέβηκε στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, δεν έχουμε μόνο ένα εξαιρετο ψυχολογικό γράφημα. Ο Βέρφελ μας παρουσιάζει και ένα πορτρέτο της αυστριακής κοινωνίας, η οποία σε καθεστώς αδιαφορίας και παρακμής θα ενέδιδε στη ναζιστική Γερμανία χωρίς να προβάλλει καμία αντίσταση. Αυτό το καλομεταφρασμένο από τον *Βασίλη Πατέρα* βιβλίο είναι έργο συγγραφέα πρώτης γραμμής και ασφαλώς θα συγκινήσει τους αναγνώστες, παλαιότερους και νεότερους,

Ο Φραντς Βέρφελ άφησε ανεξίτηλο αποτύπωμα στη γερμανόφωνη και στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία (σκίτσο Erich Buttner)

FRANZ WERFEL

Μια αχνογάλαζη γυναικεία γραφή

Μετάφραση Βασίλης Πατέρας,

Επίμετρο Πελαγία Τσινάρη.

Εκδόσεις Ροές, 2021, σελ. 184,

τιμή 12,72 ευρώ